

Učiteljski Tovariš.

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: „Naprednim učiteljem.“ — „Svobodna misel.“ — Naš list. — Zveza slovenskih štajerskih učiteljev in učiteljic. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

„Naprednim učiteljem.“

II.

Učiteljstvo nima hujšega sovražnika, nego je klerikalizem. In to sovraštvo je posledica smotrov, ki jih ima klerikalizem. Da more pa doseči klerikalizem svoj smoter, mora imeti le nerazsodne mase, zakaj prosvetljeno ljudstvo se vselej in povsod upira z vso silo nakanam klerikalizma, ki stremi le za tem, da si podjarmi vse — vse. Naloga šole je, prižgati ljudstvu luč omike, mu pokazati pot do napredka, s katerim si poveča svoje blagostanje. Čisto naravno je torej, da vidi klerikalizem v šolstvu svojega najhujšega sovražnika. Zatorej skuša razvoj šolstva zavirati na vse načine, ter je posebno hud nasprotnik onim, ki žele šolstvo izboljšati in ljudstvo omikati.

Neugodne razmere, osobito število enorazrednic in pa preveliko število otrok v posameznih razredih so vzrok, da se kranjsko šolstvo ni povzpelo do one višine, kakor je v tistih

kronovinah, kjer so ugodnejše razmere. Da so slabe plače učiteljstva tudi mnogo zakrivile, da se šolstvo na Kranjskem še ni toliko razvilo, je samo ob sebi umevno, ker učitelj, ki nima toliko, da bi mogel izhajati, mora svoje moči uporabljati še za drugo delo; na ta način porabi del svojih moči, katere bi posvetil edino le šoli, ko bi mogel brez postranskih zaslužkov stanu primerno in dostojno živeti. Da je naša trditev istinita, dokazuje dejstvo, da ima učiteljstvo prav v deželah, kjer je klerikalizem neomejen gospodar, najslabše plače in da tam tudi šolstvo nič ne napreduje.

V novejšem času je nastopila na Kranjskem vsled znanih odredb nova doba za naše šolstvo. Kakor vsaka nova stvar — bodisi še tako dobra, tako je tudi ta zadela pri nekaterih na odpor in nevoljo. Napredno učiteljstvo je iz ljubezni do naroda in v skrbi za njegov napredek vzelo v pretres in proučevanje te odredbe in jih skuša s pridom uporabiti v korist ljudstva. Nekateri pa se silno hudujejo in godrnjajo zoper to, da bi se šolstvo izboljšalo. In le skrb za izbolj-

„Svobodna misel.“

Gospod urednik! Kdo se ne smeje: „Slovenec“ trdi, da je prijatelj svobodne misli, samo da je poštena. Ko bi bil „Slovenec“ trdil, da bi bil rad prijatelj z onimi „naprednimi učitelji,“ ki so začeli delati zgago v Ljubljani*) na lastno pest, in bi s tem javno priznal svoje skrivne namene, vsled katerih se je pomnožila „Slomškarija“ za nekaj močicev, ki pa tudi tam ne bodo mirovali, — pa bi morali potrditi, da je „Slovenec“ prijatelj — poštene svobodne misli, ki pa ne bo nikdar resnica. Ali tako ne. Iz vsake afere in aferice znajo skuhati v „Slovenčevem“ uredništvu posebno jubico, ki jo potem ponujajo učiteljstvu, temu pozabljenemu privesku napredne stranke, stanu brez ugleda in moralne moči, kakor sicer tako radi bobnajo dan za dnem klerikalni listi. Čemu neki? Ej, ej, ko bi se ne poznali? Kaj vam neki koristi ta zaničevani stan, ki ste nanj zmetali več žvepla, laži in obrekovanj nego ga je padlo nad Sodomo in Gomoro? Zakaj ga skušate pridobiti s takimi jubicami in nespretnimi začimbami?

„Slovenec“ — prijatelj svobodne misli, seveda poštene — tako sem počrtal oni dan v Šeberjev koledar. To je imeniten dogodek v zgodovini slovenskega razvoja. Torej sedaj veste, tovariši, „Slovenec“ zastopa tisto stranko, ki priznava

*) Eden teh „naprednjakov“ je z dežele.

Uredn.

klerikalcem neomejeno avtoriteto in jurisdikcijo v vseh javnih zadevah, a koliko poštenih svobodnih misli so že ti klerikalci zatajili, pogazili, zadavili! Ni potreba, da bi tu ponavljali vglede iz zgodovine n. pr. svete inkvizicije. Galileja, indeksa itd., saj v katoliško — narodni stranki tudi na Slovenskem ne pride ljudstvo (tisto toli — poudarjamo — dobro ljudstvo) do nikake veljave. Ali se tu goji svobodna, poštena misel? Ali ni vzor katoliške jezuitske vzgoje, da postane človek nem stroj, avtomat, ker je potem najlažje pokoren — ljudem in s tem tudi Bogu.

Resnična svobodna in tudi poštena misel je, da je mogoče doseči večno zveličanje brez novodobnih konsumov, ali jo pa „Slovenec“ prizna.

Komu več koristi navadna gospodarska organizacija: „Slovenčevi“ stranki ali slov. narodu?

Morda je začetnik naše vere zidal konsume ali agitiral za to ali ono farizejsko stranko?

Kdaj je ukazal Kristus nevernike ali verske mlačneže in odpadnike moriti? In vendar se je to godilo javno.

Ali je Kristus lagal zoper svoje nasprotnike, jih zmerjal z bando, požeruhi, da si s tem vtrdi svojo oblast?

To so pametne in poštene misli, a ne v „Slovenču.“

Zato ad rem: Ako se je godila v Ljubljani krivica nekaterim suplentom (če se je res!) in so se zatekli pod okrilje

šanje šolstva je vodila odločilne kroge do tega, da so se izdale naredbe. Tu nam prihaja na misel zgodovinsko dejstvo, da so se ljudje branili saditi krompir, da so jih morali priganjati k temu celo beriči. In kaj bi bilo danes, ko ne bi imeli krompirja? Učitelj, ki ljubi svoj narod, ki je res napreden, skrbel bode vedno, da napreduje on, in da napreduje šolstvo. Kdor vedno trdi: „Trideset let sem tlako delal, pa je bilo prav,“ ta je danes neraben, ali pa ni zapazil, da je sam napredoval, četudi le počasi. Upamo pa, da je ta nevolja le mimoidoča, ki jo je vzbudil nenavaden preobrat. Gospoda, saj tudi mi ne bi bili zadovoljni, da naše plače ostanejo take kot so, kamo-li, da bi bile take kot so bile pred 30 leti! Napredujmo in to z veseljem, a zahtevajmo tudi in to odločno, da se nam dá toliko, da sebe in rodbino preživimo stanu primerno.

Obžalovati je pa pri tem, da se je unel boj v naših časnikih, obžalovati tembolj, ker so se zaleteli naši kolegi stranki, ki nikdar ni imela in ne bo imela srca za učiteljstvo, ker ji je prav učiteljstvo največ na potu, da ne more nemoteno jadrati svojim ciljem nasproti. V srce nas boli, da so se našli v naših vrstah ljudje, ki se zatekajo v varstvo onih, ki so nam zapriseženi sovražniki. Le pogledjmo v registraturo deželnega šolskega sveta, koliko klerikalnih ovadeb proti učiteljem leži tam nakopičenih. Lasje se ježe človeku, ko bere take ovadbe, ki kar mrgole laži. In to naj bi bili prijatelji učiteljstva, prijatelji šolstva. Res je, da so z veseljem sprejeli te uskoke, a nikakor ne iz ljubezni, pač pa iz samoljubja. Naši nasprotniki imajo sedaj kar dve železi v ognju. Na eni strani si žele, da naše ljudstvo ne napreduje, kar ima provzročiti zaostalo šolstvo, drugo pa je, da bodo pri prvi priliki zlorabljali nepremišljeno nevoljo „malkontentov“, češ, le pogledjte jih, plače zahtevajo vedno večje — a delati se jim ne ljubi. Tako orožje so jim potisnili v roke nekateri naši kolegi, ob tem se pa bijejo ob prsi, da delajo za učiteljstvo. Kaki so zavezniki teh malkontentov, je lahko spoznati iz listnice „Slovenčevega“ uredništva, ki smatra nadučitelja Lunačka za manj kot — nič! Da ni ves ta boj nič drugega kot voda na mlin naših sovražnikov, se vidi iz

„svobodomiselnega“ Slovenca, je stvar njihovega ukusa. Ako je Raktelj sam pozval v službo suplenta, in ga je potem ljubljanski župan ozmerjal (pismeno, ker ustno ne zmerja niti v uradu banke „Slavije“), je bilo to umestno po vsaki logični misli, a morda ne po obliki. Ako so priznani šolniki dobili učiteljska mesta v Ljubljani, bila je to vsakdanja stvar, ki se dogaja pri vsaki učiteljski službi. Vsi ne morejo dobiti ene službe.

Toliko o neopoprani juhi iz „Slovenčevega“ uredništva. V vso zadevo se je vtaknila tudi tržaška Eđinost. List se drži svojega programa in s tega stališča tudi obdeluje „svetovno afero.“ Da bi bilo kdaj Tovariševo uredništvo zagrešilo celo narodno izdajstvo, o tem smo učitelji na Kranjskem družih misli. Ali se razlikujejo na Češkem učitelji obeh, strupeno se sovražecih narodov? In mi na Kranjskem, ali poznamo razlike med nemškim in slovenskim učiteljem: ne! In to na podlagi obojestranskega spoštovanja. Potem govorimo dalje. Zakaj bi ne bila prijatelja nemški nacionalec in slovenski nacionalec, ali se mari ne objemata slov. in nemški klerikalec tudi brez tega zagotovila?!

Obojestransko spoznanje nas privede do sprave, altroche narodni izdajica.

Lux.

napadov na posamezne naše kolege, ki so se mnogokrat žrtvovali za naš ugled. Ali naj mar pozabimo njih zasluge?! Tega ne smemo nikdar in nikoli, četudi bi se danes ta dan odtegnili vsemu delovanju. Ne bomo povpraševali naših malkontentov po njihovih delih, ker ne maramo netiti plamena še dalje in razburjati duhov. Ogledati si hočemo le pravico-ljubnost naših najnovejših „prijateljev“!? Kako se zgražajo nad najnovejšimi imenovanji! Jeli pri teh ljudeh res toliko pravicoljubnosti in goreče ljubezni do navidezno preteriranih kolegov? Ne bodimo vendar tako naivni, da bi verjeli kaj takega. To jim je le pretveza, da morejo udrihati po neljubih jim osebah, ki so se jim zamerile tedaj — ko so se borile za učiteljstvo. Ali mari mislijo, da ima učiteljstvo tako kratek spomin, da je pozabilo, kolikokrat so bili preterirani v resnici napredni in jako delavni naši kolegi, ko se je šlo za kakega klečeplazca iz njihovih vrst. Omeniti hočemo le slučaja, ko sta bila za nadučiteljsko službo kompetenta: izboren učitelj, ki je imel 12 definitivnih let, ki pa je imel to napako, da je bil liberalen in njegov kolega, ki ni imel niti 12 definitivnih tednov, a je bil klerikalec prve vrste in vrhutega tudi slab učitelj. In zmagal je zadnji. O, tedaj pa klerikaleci niso videli te krivice. Pa čemu iskati ilustracij lepe pravičnosti klerikalcev v učiteljskih zadevah. Zakaj ste takrat molčali, ko se je moral umakniti že imenovani dekan zato, da je dobil mastno službo človek, ki ne ve kaj je značaj. Gospoda, kajne „med živimi“ je vse mogoče.

Prošt Elbert in dekan Lavrenčič ne bosta nič kaj vesela, če boste govorili o preteriranju starejših. To nam potrди tudi gospod župnik Špendal in še kdo drugi. Gospoda naj najprvo pomete pred svojim pragom, kjer ima dosti smeti, potem naj se šele vtika v naše razmere.

In sedaj si oglejmo te najnovejše „krute“ odredbe. Tisti grozni „dnevnik“ je toliko razburil gotove ljudi, kakor bi ne bil poprej eksistiriral. Ali si ni mar vesten učitelj vselej prejšnji dan ogledal snov, ki jo je nameraval obdelovati drugi dan; saj pouk brez priprave baš ne more biti posebno uspešen. Veliko število učiteljev je imelo že prej dnevnik predno se je komu sanjalo, da nastanejo sedanje „neznosne“ razmere, ki jih hočejo urediti ljudje, ki sami kar najtemeljiteje zane-marjajo pouk, namreč verouk. Ako misli gospoda, da naj se vrši vse po starem, naj to prakticira pri verouku, ki se žalibog poučuje še dandanes tako suhoparno kakor pred 100 leti.

Čudno se nam pa vendar zdi, da „Slovenski učitelj“ tako lepo molči o vseh teh naredbah, dočim smo mi že takoj v začetku v odmevih precizirali svoje stališče. Spustite vendar nekaj fulminantnih člankov med svet in deželni šolski svet bode s strahom in trepetom odredil, da se učitelj na pouk ne sme pripravljati, ... da naj o priliki, ko sredi ure stopi nadzornik v šol. sobo, ne ve odgovoriti, kak predmet ima, ampak gre šele gledat na urnik, kaj je predpisano ... Ali mari mislite, da se uradništvu ne nalagajo vedno nova bremena? A uradniki so bolj previdni in ne obešajo vsega na veliki zvon. Tudi uradništvo dobi mnogokrat kaj takega na mizo, kar mu ni všeč, ampak mirno čaka, da se napačno samo ubije, dobro pa itak ostane. Obžalovati je, da so se dali nekateri omahljivci zapeljati po sladkih besedah in so se iz dna srca veselili vsega boja, ki nam pa rani srce, zakaj ljudje, katerih geslo je: „šola je prokletstvo za naš narod,“ ne morejo biti nikdar pravi naši prijatelji.

Sedaj pa žele še informacij in sicer „kar se tiče šolstva in tudi osebnih kvalifikacij“. Pravijo, „da bodo

priobčevali samo to, kar je ravno zdaj za javnost.“ Mi pa trdimo, da bodo priobčevali to, kar služi njihovim namenom in zato si žele nabaviti gradiva za bodočnost. Verujemo, da bi si meli roke, ako bi dobili Efialtov, ki bi se sramotno podali za sladke besede. Ljudje, ki zatirajo in preganjajo vsakega svobodomiselnega učitelja, najsi bode še tako pošten in delaven, so danes — poslušajte ljudje božji — odločni pristaši svobodne misli. Kdo bi se ne smejal, ko sliši to očitno izpoved teh najnovejših in najradikalnejših kranjskih liberalcev. Upamo, da kar je v resnici naprednih učiteljev, da bodo z nami vred stremili le za tem, da postane naše šolstvo res popolno, da bode mogel naš narod uspešno tekmovati z drugimi narodi. Ako delamo intenzivno za srečno bodočnost naroda, smemo potem tudi brez bojzani zahtevati boljših plač, ki ne bodo na sramoto onim, ki nam režejo kruh, zakaj le popolno delo zahteva tudi popolno plačilo.

Naš list.

(Dopis z štajerskega.)

Zadnji čas se slišijo med nekaterimi učitelji tuintam opazke, da „Učiteljski Tovariš“ ne zadošča popolnoma svoji nalogi. Najbolj se baje pogrešajo aktualni uvodni članki. Recimo, da je nekaj resnice na tem, a vprašajmo se: kdo je kriv?

Nekateri zvrčajo vso krivdo na urednika, češ, na njegovi skrbi naj bo, da je list dobro urejevan in vstreza vsem zahtevam časa. Seveda, da bi se gotovo zgodilo (kaj ne g. urednik!*) ko bi ta imel samo to urejevanje na svoji skrbi. Vem pa, da ima iste skrbi s šolo kakor mi, vemo, da se mora mučiti po 5, 6 ur na dan v zaduhlem šolskem zraku kakor mi; zraven tega ga pa še najbrž čakajo instrukeije, razne seje itd. Očividno je, da on sam ne more vse svoje pozornosti in vseh svojih duševnih močij obrniti do lista, kakor bi bilo treba. Sicer pa stoji na glavi našega lista „Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva“. Nakako nelogično se mi zdi, zahtevati od g. urednika, da naj on polni predale „Učiteljskega Tovariša“ sam! Vsak izmed nas ima iste dolžnosti kakor gosp. urednik t. j. skrbeti za dobre uvodne članke. Tisti pa, ki zabavljajo čez list in še morebiti naročniki niso, dajo si sami po zobeh. (Naj se ne misli, da hočem gosp. urednika zagovarjati, ker ga še osebno niti ne poznam.)

Od uglednega tovariša sem slišal nekaj besed, kako naj se uredijo razmere pri „Učitelj. Tov.“ Naj se izvolijo trije (ali štirje), poduredniki, za štajerske, kranjske, istrske in koroške razmere, tako, da ostanejo g. uredniku samo uvodni članki. Pa tudi vsako društvo ima v svoji sredi gotovo enega, kateri bi se zavezal vsaj vsak mesec po en članek spisati za naš list. G. urednik ne more poznati n. pr. štajerskih, goriških in istrskih razmer in potreb, zato tudi ne more pisati o njih. In vendar bi bilo to potrebno. Iz teh dežel čitamo navadno le društvena poročila, člankov pa ne, ker je med učiteljstvom preveč malobrižnosti in vse zahtevajo od urednika samega. Kaj takega bi se smelo zahtevati od popolnoma prostega, neodvisnega, z dobro plačo nastavljenega urednika. V razmerah pa, v katerih je vsak učitelj-urednik, pa stori naš urednik dovolj, le učitelji somišljeniki storimo premalo!! Prosim, da se še kdo v tej zadevi oglasi!

I. U.

Uredn.

*) Res je tako.

Zveza slovenskih štajerskih učiteljev in učiteljic.

Torej vendar skoraj bo končana dolga trnjeva pot, koju mora vsako važnejše slovensko društvo pred svojim rojstvom storiti, in ustanovljena bo naša „Zveza“. S prihodnjim letom oživela bo tudi ta „Zveza“ in začela bo svoje, upajmo, plodonosno delovanje. Ker se pa o nameravanem novem društvu slišijo kaj različna mnenja, je gotovo potrebno, da še enkrat izpregovorimo o njegovi nalogi in njegovem namenu.

Kdor je količkaj premišljeval našo dosedanjo organizacijo in jo primerjal z njenimi uspehi, je uvidel, da še nismo tako tesno spojeni, kakor bi bilo mnogokrat potrebno, za to pa se tudi ne moremo nikdar prav lotiti kake večje akcije.

Spomnimo se le glasovanj pri „Zavezi“ in pri „Lehrerbundu“! Vsako društvece da svojim delegatom bolj ali manj natančna navodila seboj, ki si pa mnogokrat močno nasprotujejo, in tako se potratijo navadno veliko časa, predno se pri kaki malenkosti doseže soglasje.

„Zveza“ ima torej v prvi vrsti namen, združiti vse slovenske štajerske učitelje in učiteljice v svrhu medsebojnega spoznanja, razgovora in pojasnjenja naših skupnih želj in teženj; ona bodi nam torišče, kjer bomo skupno pretresovali naše potrebe, skupno določili, katere so važnejše in za katere se hočemo v prvi vrsti potegovati, kjer bomo pa tudi skupno odpirali naše voditelje in skupno določali potrebne korake.

Po ustanovitvi naše „Zveze“ bi naj ne bilo več mogoče, da bi stali člani slovenskih štajerskih društev n. pr. pri „Zavezi“ ali pri „Lehrerbundu“ nasprotno drug proti drugemu, naj bi ne bilo mogoče, da bi iz „Lehrerbunda“ izstopilo samo jedno društvo in tudi ne, da bi kdo smel na svojo pest podajati zagotovila in obljube o nas vseh.

Doma se sporazumimo, doma določimo svoje zastopnike in doma uredimo tudi po možnosti besedilo izjav in obljub. Tako bomo nastopili povsod kot dobro organizovana celota, ki dobro ve, kaj hoče in povsod nas bodo upoštevali, nas cenili, pa se nas bodo tudi bali.

Slovenski del Štajerske je toliko obljuden in ima toliko prometnih sredstev, da se vse to lahko doseže brez velikih žrtev.

Kakor doseže le tista vojska lepe uspehe, ki je dobro organizirana, tako bomo tudi mi dosegli več, če se tesneje združimo, če se že doma pogovorimo o vsem, o čemur je mogoče ter stopimo pred javnost ali pred naši večji organizaciji že z jasnimi pojmi, s precizno določenimi zahtevami, ozir. predlogi.

„Zavezi“, kakor „Lehrerbundu“ se naše „Zveze“ ni bati, obe društvima temveč mnogo povoda se je veseliti, ker jima bo ona odzela večinoma vse tiste dolgotrajne, mnogokrat tudi jako mučne debate za malenkosti. V njunih zborovanjih bodo postale debate temeljitejše in bolj stvarne ter se bodo sukale le o važnejših rečeh. Obe društvi bodeta vsled tega lahko tudi bolj razpeli svoje peruti ter se dvignili za višjimi smotri. Njima se bo delokrog natančneje očrtal, vsled česar ga bo lažje pregledati in izvrševati.

„Zveza“ torej ni naperjena proti nobeni sedanjosti naši organizaciji, temveč hoče biti le nov močan del v našem združenju, ona noče rušiti poslopja naše organizacije, ampak ga hoče le podpreti in tesneje zvezati.

Ona bo pa tudi varovala in širila naš ugled. Kolikokrat se je „muzala“ javnost, ko je čitala tako nasprotujoče si sklepe naših društev o eni in isti zadevi! Kolikokrat smo se osmešili, če se je posamezno društvece z veliko vnemo lotilo dela, kojega ni moglo izvršiti! Se li ni že mnogokrat reklo: „Ti učitelji! Lotijo se vsega, a doženejo malo ali nič.“ To naj bi se nehalo. Naše skupne zadeve reševale bi se naj skupno in o vseh važnejših stvareh posvetujemo se skupno.

„Zveza“ pridobila nam bo gotovo tudi novih prijateljev. Ko bodo drugi stanovi spoznali, da smo edini in da složno nastopamo, nam bodo tudi zaupali.

A ona nam bo obudila tudi mnogo novih boriteljev. Marsikateri tovariš, ki se jezi nad svojo onemoglostjo, bo vsplamtel v mnogobrojni družbi zavednih in navdušenih kolegov, kakršnih bo našel vsakokrat pri Zaveznih zborih in shodih. In taka zborovanja bomo lahko prirejali po vseh krajih naše domovine.

Da bomo s svojo „Zvezo“ vplivali tudi na politiko, je čisto naravno. Če bo vse slovensko-učiteljstvo kaj zahtevalo, ga ne bo mogoče tako prezirati, kakor če se oglasi samo eden.

„Zveza slovenskih štajerskih učiteljev in učiteljic“ ima tedaj velevažen namen. Ne bojmo se je torej, ne mečimo ji polen pod noge, že predno je začela svojo pot, temveč sezimo ji krepko pod rame in dvignimo jo, da bo kmalu dosegla svoj namen. Kdor pa ima pomislke proti njej, izrazi naj jih jasno, brez zavijanja in brez sofizmov, bodisi v „Učit. Tovarišu“ ali pa pri ustanovnem shodu, da se porazumemo. Resni so časi, težaven in tudi nevaren je naš boj, ne rušimo torej brezmiselno, kar so nam navdušeni tovariši z naporom zgradili.

Ko se bo torej določil dan ustanovnega shoda, ne ostanimo zapečjo neprijatelji pa tudi ne poštene nasprotniki „Zveze“, pohitimo temveč tja v starodavno Celje, da sklenemo in storimo, kar bo v prid nam in celemu našemu narodu. Zavevest, da se gre tu za vglad vsega našega stanu, naj nas dvigne, da po svojih močeh odstranimo vsako pego, ki bi mogla nastati na njem. Na svidenje torej!

Opomba: Za one, ki hočejo o nameravani „Zvezi“ natančneje razmišljati, dovoljujem si pripomniti, da je prinesel „Učit. Tovariš“ v svoji 36. številki l. 1900. že jeden članek o njej, 2. številki l. 1901. istega lista pa ima osnutek njenih pravil.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz-pod-ških planin. G. urednik! Še sem živ! In v Benetkah sem tudi bil, prišel sem prav zadovoljen domov, le to mi je žal, ker naši mnogoštevilni „Slomškarji“ ne morejo skupno izleteti v kak tak kraj, kakor smo letos mi „Zavezniki.“ Sicer mi je zadnjič pravil „napreden učitelj XIII.“ da

nameravajo „Slomškarji“ svoj prvi večji izlet napraviti v Rim, a sedaj ravno ne utegnejo, ker se morajo učiti „najnovjših formalnih stopinj“ in ker morajo sestavljati učne načrte za take „štiriletné“ šole, o kakoršni govori tako prepričevalno „Slovenec“.

Uh! mraz je, g. urednik, kakor v Sibiriji. V naši idilični dolinici smo imeli na dan sv. Klementa ravno — 18° R. To je pokalo! V naravi je mraz in zima, a v naših srcih pa cvete prava, pravcata „rajskomila pomlad.“ In kako bi ne! Vsaj je stopilo ono tako pozabljeno „šolsko vprašanje“ z elementarno „silo“ — kakor znani ognjenik na otoku Martinik, o katerem je prof. Jarc „tako ginljivo predaval v „Kat. Domu,“ na dnevni red in šolsko „vprašanje“ je celo zatemnelo vprašanje o „občni volilni pravici.“ Sedaj ali pa nikdar! To je naše mnenje. Ako se sedaj ne reši temeljito vprašanje o „šolstvu“ — potem ne zasije nikdar več blaženo solnce v revna naša srca — kajti, če tako temeljita, dalekovidna razpravljanja, kakoršna prinaša ravnokar najnovejši učiteljski list „Slovenec,“ ne naredo konca „bednemu stanju“ kranjskega in sploh „slovenskega“ učiteljstva — potem pa „adijo prihodnost.“ In g. urednik! niso li to temeljiti članki: „Nekaj luči“ — še nekaj luči“ — „učitelji in slov. liberalci“ — „učitelji in šola na kmetih“ — — notica o „informationsbureau“ — in „od nekod“ (za ime darujem 1 h za ljudski sklad) [kjer se smeši dve učiteljici — Seveda „und bist du nicht willig, so brauch' ich Gewalt.“ — Ti članki so polni „duhovitosti“, logično prav skrupucani — a kar pa odgovarja „Slov. Narod,“ je pa čisto „ena navadna nelogična žveplarija.“ In to je, g. urednik, kaj lahko umljivo. Kajti, kje so se učili slovenski učitelji, ki odgovarjajo v „Slov. Narodu“ na „Slovenčeve“ izborne članke, logike Tomažev akvinskih in St. Liguorjanskih, kakor so se učili „napredni učitelji“ „Slovenčevega“ kalibra. — Zato pa zahtevamo, da nam spišejo „Slovenčevi“ pedagogi tako „logiko“, kjer bode vse ono „zapopadeno“ — kar po njih mislih odgovarja „pravi katoliški logiki.“ In s to knjigo v pripravnice.

G. urednik! Iz zanesljivega vira sem zvedel, da prične prihodnja št. „Slov. Učitelja“ objavljati prav do pičice določen program, po katerem mora pričeti slovensko učiteljstvo „resno delovati“ v svoj kakor v narodni prospeh. In to „resno delovanje“ se bode osredotočevalo — vsaj tako mi je izdal zaupnik „one stranke“ — v sledečih točkah: 1.) Ali naj sede v odborih „učiteljskih društev“ sploh — večjih in manjih, le učitelj oziroma učiteljice? — 2.) Ali smejo biti učitelji predsedniki „mladeniških —“ in učiteljice „deviških“ društev? — 3.) Ali sme brati slovensko učiteljstvo liberalno časopisje, ali le samo „Domoljuba“ in „Slov. Učitelja?“ — 4.) Po kaki poti naj bi se najhitreje doseglo, da daruje slovensko učiteljstvo premoženje „Udovskega društva,“ „Samopomoči,“ „Šolske matice,“ „Učit. konvikta“ in sličnih društev — škofovi gimnaziji in kat. univerzi v Saleburgu? 5.) Kako veliko naj se piše v ljudski šoli vprašanje? — in — 6. Po katerih načelih bodi urejeno berilo za „najnovejše štirileta trajajoče šole.“

Pričetka kakor tudi konca tega „resnega dela“ težko pričakuje Vaš stari

Radovednež.

Kranjskim „naprednim učiteljem“ na uho. V stari, za učiteljstvo zelo nesrečni êri je bil uslužbovan na enorazrednici Št. P. pri V. neki stari učitelj A. K. (Ime na razpolago.) V istem času in ravno tam je gospodaril dekanus J. G. — Bil je tudi obenem katehet na tamošnji razrednici. Stari učitelj je bil dolge, pa suhe postave, bledega lica, kakor

sploh vsi učitelji v tisti nesrečni dobi. Z eno besedo, bila ga je sama kost in koža.

V Podkožljem je imel majhen vinogradček z majhno razpadljivo gorico (hram). Nekega poznega jesenskega večera si sveti sivi ta starček pedagog od svojega vinograda s treskami domu mimo farovža. Takoj prileti mogočni dekanus z veliko gorjačo v roki nad starega odgojitelja mladine ter ga začne neusmiljeno po suhem njegovem hrbtu pretepavati, češ, da se ne spodobi mimo farovža s prosto lučjo svetiti, ker je to „policajvidrig“.

Tepeni pedagog A. K. je hotel dekana pri sodnji tožiti, a ljudje so mu to odsvetovali, češ, da c. kr. sodnja ni kompetentna duhovnika obsoditi. Potem se je hotel pri škofu Slomšekcu pritožiti, a ljudstvo ga je zopet zavrnilo, da je ta korak zaman, ker vrana vrani nikoli oči ne izkoplje. Kaj je starčku početi? Preboleti je moral bolečino in sramoto zraven lakote in stradanja. — Slomškarji in Slomškarice! Kranjski „napredni učitelji“! Tako delajo klerikalci z učiteljskim trpinom, kadar ga v svoje kremplje dobijo. Zdaj se Vam laskajo, zdaj se Vam hlinijo, zdaj se Vam prilizujejo, ker še nimajo oblasti do Vas. A gorje Vam! Bog Vam pomagaj, ako Vas v svojo pest dobijo! Vrgli Vas bodo v notranjo temo, t. j. duševno temo, kjer bodete še jokali in škripali z zobmi. Zdaj je še čas, spokorite se; po smrti je kes prepozen.

Učitelj iz stare šole.

Iz litijsko-krškega okraja. (Konferenčno poročilo c. kr. okr. šol. nadzornika Ljud. Stiasnega.)

Pri opisu se ne smemo tesno držati navadnih dispozicij, temveč se moramo ozirati na medsebojno zvezo. Tudi se moramo izogibati enoličnosti in skušati, da pouk naredimo živahen. Zato pričnimo popis živalij z bivališčem in načinom premikanja, s katerim se lahko obravnava z njimi v zvezi stoječim životom. Dober zgled nam da tu krt. Ko opišemo bivališče, sklepamo na živež, iz tega zopet na oči, nato na zobe itd. Potem se oziramo na stopinjo, ki jo zavzema žival v naravi ali proti človeku, na koncu, kako se pomnožuje. Druga znamenja, ki niso z življenjem v zvezi, se mimogrede omenijo.

Prirodopisni pouk lahko tudi naredi učenca prijatelja narave, kar se mora smatrati za najvišji smoter. Ako dosežemo toliko, da, ko učenci dorasejo v moše in žene, da najraje po trudapolnem delu iščejo okrepčila s sprehodom v prosti naravi, potem je naš pouk dosegel najvišji smoter.

Tudi pri tem pouku je dobro, da delamo z učenci izlete, osobito pa so taki izleti začetkom potrebni, kajti učenci se morajo navajati, kako opazovati naravo. Največkrat vendar zadostuje, da peljemo učence v šolski vrt ter da jih tu navajamo gledati in iskati, kaj se je v zadnjem času izpremenilo.

Razven že omenjenega spisa v Pedagogijskem letopisu, priporočam še Witlaczil: Der naturgeschichtliche Unterricht. Dobre učne slike pa dobite na izbero v Twidhausen: der naturgeschichtliche Unterricht. Z jako dobro učno sliko, kako naj se obravnava premog, seznanili so se nekateri učitelji našega okraja pri hospitaciji dne 16. januarja t. l. v Zagorju.

Prirodoslovje.

Glavna stvar je pri tem pouku, kakor sploh pri pouku realij, da se učenci zanimajo za stvar ter da so zmožni samostojno v zvezi in jasno govoriti o tem, kar so se učili. Zahtevati moramo torej od učencev, da govorijo z lastnimi

besedami, zato se moramo definicij izogibati. Na množico se ne smemo ozirati, temveč na kakovost. Zato naj bo ves pouk formalen, kajti ne gre se za materijalno znanje, temveč za to, da se učenci navadijo misliti ter da razumejo, kar obravnavamo. Zato je večje vrednosti, da imajo učenci malo tvarine popolnoma v lasti, kakor da jo močno razširimo. Učenci se morajo tudi navajati, da sami opazujejo.

V višjih razredih, oziroma oddelkih, naj zapisujejo stanje toplomera, na najvišji stopinji tudi stanje tlakomera, vreme itd. Odgovarja se pogosto, da se toplomer obravnava šele na najvišji stopinji. Res, da poučimo učence šele na najvišji stopinji zakaj se dviga in pada živo srebro v toplomeru, zato lahko opazujemo zopet že pri nazornem pouku, da se živo srebro v toplomeru dviga in pada.

Kako naj se poučuje prirodoslovje in na kaj se je ozirati pri tem pouku, seznanili se vsakdo lahko v letošnjem pedagoškem letopisu od Fr. Hauptmana sestavljenem spisu, kjer se tudi čita o formalnih stopinjah ter o nasprotstvu proti tem stopinjam. V tem spisu so naznačene tudi vse knjige, ki jih je porabiti za nadaljevalni natančni pouk. Priporočam še enkrat prav toplo knjige „Šolske Matice.“

Ko sklenem realije, moram omeniti, da se osobito na enorazrednicah ni baviti preveč z realijami. Gledati se mora v prvi vrsti, da se dosežejo v glavnih predmetih zadovoljivi uspehi. Pri vseh predmetih se mora ozirati na praktično stran navadnega življenja. Realije se morajo obravnavati v zvezi z drugimi predmeti. Ponavljam pa še enkrat, da je mnogo več vredno, da imamo malo tvarine popolnoma v lasti, kakor da jo močno razširimo. (Dalje.)

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Slovenska Šolska Matica. „Slovenska Šolska Matica“ priredi v soboto dne 27. decembra t. l. ob 8. uri zvečer v „Narodnem domu“ v Ljubljani predavanje g. ravnatelja Henrika Schreinerja o analizi duševnega obzorja otroškega. K temu predavanju se vabijo p. n. člani in vsi drugi, ki se zanimajo za dušeslovni proces učenja. — Obenem se naznanja, da v kratkem izidejo knjige, ki jih dobe društveniki za l. 1902 (Pedagoški Letopis, Učne slike k ljudsko-šolskim berilom in zgodovinska učna snov). Dosedaj je pristopilo k društvu blizu 1100 članov. Ker pa je še čas za pristop, vabijo se s tem še enkrat učitelji ljudskih in srednjih šol in drugi razumniki v krog Matičarjev. Oglašati se je pri poverjenikih, oziroma pri blagajniku g. gimn. ravnatelju Andr. Senekoviču ali pri tajniku nadučitelju Fr. Gabršku v Ljubljani. Letnina znaša 4 K. Zlasti prosimo gg. poverjenike, da pridobivajo še novih članov. Čim večje bo število Matičarjev, tem lažje bode društvo vršilo svojo nalogo. Nekateri okraji se odlikujejo letos s polnoštevilno udeležbo. Naj bi jih posnemali tudi drugi! — Društvo je izdalo in založilo „Navodilo k Črnivčevi l. računici, cena 1 K 20 h brez poštnine. Dobiva se pri odboru in po knjigarnah. Brez te knjige bi ne smel biti noben učitelj. — Dobivajo se tudi že lani izdane društvene knjige za navadno letnino 4 K. Odbor.

Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj je priredilo dne 19. novembra t. l. hospitacijo in obenem društveno zborovanje v Kranju. Da se je vzlic slabemu vremenu, ki je vladalo ta dan, zbralo 20 gg. tovarišav in gospic tovarišic, bila je vzrok glavna točka dnevnega reda hospitacije. Ob 2 uri smo se podali hospitirat v drugi razred, kjer je razredni učitelj gosp. V. Rus metodično obravnaval berilni sestavek „Mačka“ po formalnih stopnjah. Stavljeno

si nalogo je gosp. tovariš rešil v popolno zadovoljstvo, kajti podal nam je prav lepo učno sliko.

Pouku je sledilo zborovanje. Predsednik gosp. Frančišek Luznar je pozdravil došle tovariše in tovarišice z iskrenimi besedami ter izrazil svoje zadovoljstvo nad toliko udeležbo, zlasti še ob tako neugodnem vremenu. Pozdravil je tudi naj-srčneje novo došla člana gg. Ivane Frančiška in Gerčar Viktorijo ter dobro došla gosta Gerčar Andreja iz Radoljice ter goste iz Ljubljane. Izrazil je tudi veselje nad navzočnostjo gosp. c. k. okraj. šol. nadzornika, ravnatelja Žumra, ki ne zamudi prilike, da ne bi počastil s svojim posetom zborovanja.

Pozdravu je sledil razgovor o hospitaciji, v katero debato je poseglo več gospodov tovarišev ter se po nekaterih opazkah gosp. c. kr. okr. šol. nadzornika izreče gosp. referentu pohvalno priznanje.

Stavili so se nekateri nasveti glede hospitacij in prihodnjega zborovanja, nato pa zaključil gospod predsednik zborovanje s povabilom na okrepčilo k gosp. P. Majerju, kojemu povabila smo se radevolje vdali.

Le prehitro se je približal v prijateljskem pogovoru čas ločitve. Stisnili smo si v slovo roke s željo, da se kmalu zopet snidemo.

Štajersko.

Šaleško učiteljsko društvo je zborovalo 19. novembra t. l. v Šoštanju. Veselo znamenje je bilo, da se je ga udeležilo prav mnogo udov. Kot nov član našega društva nam predstavi predsednik gospico Pfeifer iz Velenja. Nazdar!

Prav prisrčno smo pozdravili pa tudi g. dr. Srncea, ki je kot praktičen in priljubljen zdravnik predaval „O prvi pomoči v nezgodah.“

Kakor sam pravi, bili so temu predavanju poleg povabila predsednika, ozir. odborovega vzrok žalostni slučajji, kojih je tudi precejšnje število navedel. Iz njih se je razvidelo, kako pogosto se marsikatero cvetoče življenje uniči po nevednosti in malomarnosti. Razvidi se pa tudi, da je v pre mnogih slučajjih treba hitre in spretne pomoči! A koliko je krajev, kojih prebivalci imajo več ur do zdravnika!

V takih slučajjih je ljudstvu edina naslomba učiteljstvo, kojemu se tu odpira novo polje v izvrševanju človekoljubnosti. Da pa učitelj pridobi poleg svojega teoretičnega znanja v tej stroki tudi nekaj prakse, podajal je g. govornik jasno in nazorno sledeče: 1. V čem obstoji prva pomoč pri zlomljenju kostij, 2. pri izvinjenem udu, 3. pri ranah; in sicer a) kako je treba ustaviti krvavenje event. prerezanih arterij, b) kako je rano obvezati? 4. Kako je treba ravnati z utonjenimi, 5. kako z obešenimi? 6. Kako je treba pomagati opeklim, 7. kako zmrzlim? 8. Najnavadnejša zastrupljenja ter pomoči proti njim s posebnim ozirom na: 9. zastrupljenje po kačjem piku. 10. Obveze s trikotnim in štirikotnim robcem. — Da je g. podajatelj med drugim i umetno dihanje ter različne obvezave podajal demonstrativno na nekem dečku, je bilo za nas velike važnosti! Kajti kaj pomaga, da smo morali v učiteljski, ko smo študirali somatologijo, naštetih vse kosti in mišice, da smo morali natanko vedeti, kako je sestavljeno uho, oko, možgani, sploh vsaki del telesa, ko smo pa pri nezgodah še z obvezovanjem neokretni in počasni. In vendar treba večkrat največje hitrosti.

Že radi tega Vam bodi, gosp. dr., tudi na tem mestu izrečena najiskrenejša zahvala! Bodite uverjeni, da bomo Vaše človekoljubne nauke, ki ste jih podali iz svoje zdravniške prakse, upoštevali ob vsaki priliki. Saj s tem pomagamo bližnjemu in svojemu narodu. Delovati v vsestranski blagor našega naroda je namen in cilj našega stanu. In to je vzrok, da Vas prosimo, blagovolite stopiti s sličnimi prednašanji še večkrat pred nas.

Zatem je sledilo poročilo delegata g. Lukmana o 14. glavni skupščini naše „Zaveze“ v Trstu. Povedal nam je marsikaj zanimivega. Prepričani smo, da imamo v „Zavezi“ krepko stanovsko organizacijo, na katero smo ponosni!

Po predlogu predsednika g. Koropec-a sklenilo je naše društvo, da predloži tukajšnjemu okraj. zastopu peticijo za ustanovitev okraj. štipendije. Isto bi naj dobival reven slušatelj učiteljska.

Jako veselilo nas je, da se je našega zborovanja udeležil tudi gosp. dr. Mayer, ki je znan kot vzor narodnjaka. Kazal je s tem zanimanje do našega delovanja, ter videl, da isto stremi le za koristjo ljudstva. Občespoštovanemu rodoljubi naš prisrčni: „Na zdar!“

Prihodnje zborovanje bo drugo nedeljo decembra v Velenju.

Konjiško učiteljsko društvo je imelo svoje glavno zborovanje v četrtek, dne 6. listopada v konjiški slov. šoli. Udeležba je bila prav povoljna. G. predsednik pozdravi prav prisrčno navzoče, posebno še gdč. Kožuh kot gosta, dalje vspodbuja k marljivemu društvenemu delovanju, ter naznanja, da so k društvu pristopili sledeči novi udje: G. Pirch J., nadučitelj v Konjicah, g. Pukmeister, šolski vodja na Koblju in g. Gosak, učitelj v Tepanju. Da bi našli v našem društvu vsega dovolj, česar pričakujejo od njega! Na mnoga leta!

Zapisnik zadnjega zborovanja se prebere in odobri.

Med dopisi omenjam zahvalo preblag. g. barona Apfalterna za brzojavno čestitko, poslano mu od našega društva povodom nj. imenovanja namestniškim svetovalecem. — Vodstvo „Lehrerbundovo“ pozivlja, naj se natančno določi število onih, kateri pristopijo k „Lehrerbundu“. Oglasilo se je 17 udov. Prošnja za podporo nekih učiteljskih sirot se potrdi od društvenega predsedništva.

Nekaj prav zanimivih podatkov o letošnji glavni „Zavezini“ skupščini smo slišali od tov. g. Čeha. Marsikdo drugi bi rad poletel tedaj proti toplemu jugu, a nedostajalo mu je časa in — denarja. Tajnikovo letno poročilo je bilo obširno in iz katerega povzamem sledeče: Začetkom društvenega leta je imelo društvo: 2 častna in 23 pravih udov. Vsled preselitve v drug okraj smo izgubili tri gdč. tovarišice. Med letom pa smo pridobili 4 nove ude: gdč. Košelj in Lapajne, ter gg. Serajnik L. ml. in Žgajnerja. Podporen ud je bil le eden (g. Prus, vseučiliščnik). Konec leta bi torej bili: 2 častna, 24 pravih in 1 podporen član. Nas je sicer v tem okraju 46, polovica učiteljev se torej redno ogiblje našega društva. Kje je mnogih tovarištv, kje potrebno skupno delovanje? Nekaterikom je društvo prenarodno, pri drugih tiči nekaj malomarnosti napram društvu. Povsod se dobe možje, kateri so pravi prijatelji šole in učiteljstva. Pridobimo jih podpornim udom našega društva. Tudi naj se udeležujejo naših zborovanj, naj zve tem potom tudi širše občinstvo o naših težnjah, naj sliši po čem stremimo.

Društvenih zborovanj je bilo pet in sicer: tri v Konjicah, eno v Žičah in eno v Zrečah. Z zborovanjema v Žičah (pri tov. Časlu) in z enim v Konjicah (pri tovarišu g. Serajniku B.) združili smo tudi hospitaciji. Z udeležbo pri zborovanjih smemo biti prav zadovoljni, akopram nam je časih nagajalo slabo vreme.

Podavanja oz. poročila so bila nastopna: 1.) Kako naj se pravilno izpolnjuje štat. tab. A. (Okr. nadz. g. A. Schechel.) 2.) O osebni dohodnini. (Tov. g. Supančič.) 3.) Prosta razgovora o obeh hospitacijah. 4.) Poročila o sadjarskem in vinorejskem tečaju v Mariboru, (tov. g. Čeh.) in o vinorejskem tečaju v Ljutomeru. (Tov. g. Jurko.)

Med važnejšimi nasveti so ti-le: 1.) Upeljava društvene spominske knjige. 2.) Predlog, naj se pošlje potom društva prošnja slav. c. kr. glav. celjskemu, naj isto vpiva na to, da se pri imenovanjih udov in njih namestnikov v cenilno komisijo za osebno dohodnino imenovati blagovoli tudi po eden učitelj. 3.) Predlog glede peticije na deželni odbor, naj se blagovoljno prizna stanarina tudi onim učiteljem, ki niso vodje. 4.) Zopetni pristop k „Lehrerbundu“, 5.) Kakor drugi sloji, tako ve tudi učiteljstvo ceniti prevažen pomen vseučilišča za naš narod. Zato se je tudi imenom našega društva odposlala tozadevna prošnja merodajnemu mestu.

Pri vsakem zborovanju so se preresetavali od raznih strani došli dopisi in raznovrstne druge društvene zadeve. — Vprašalna skrinjica se je uporabljala le v dveh slučajjih. Kardarkoli naletimo v svojem delovanju na kaj nejasnega, takoj si zapomnimo isto za vprašalno skrinjico.

Pri letošnji glavni skupščini „Zavezini“ v Trstu zastopala društvo tov. gg. Čeh in Serajnik L. ml. Poročalo

se je redno o društvenem gibanju v „Učit. Tovariša“ in v „Domovino“.

Tovariš g. Jurko opozarja na posamezne, med tajnikovim poročilom vpletene opombe, naj bi iste udje tudi res uvaževali, ter delovali v procvit društva. Na to se izreče tajniku zahvala za temeljito poročilo.

Gdč. blagajničarica izkazuje 44 K dohodkov in 33 K 53 vin. stroškov, preostane torej 10 K 47 vin. — Na to se je izvolil društveni odbor za tekoče leto sledeče: G. Čeh Josip, nadučitelj — Sv. Jernej, predsednik; g. Pirch Ivan, nadučitelj — Konjice, njega namestnik; g. Časl Janko, učitelj — Žiže, I. tajnik; gdč. Bezljaj Marija, učiteljica — Sv. Jernej, II. tajnik(ica); gdč. Tribnik Am., učiteljica — Zreče, blagajničarica; g. Serajnik Beno, učitelj — Konjice, pevodja in knjižničar; g. Kožuh Mirko, učitelj — Konjice; g. Tribnik L., nadučitelj — Zreče in g. Zupančič Fr., šolski vodja — Skomarje, odborniki.

Članarina ostane i za to leto 2 K. Društvenemu predsedniku se prizna 10 K potnine v Celje. Določijo se poročevalci o društvenem gibanju za časopise: „Učit. Tovariš“, „Domovino“ in „Schul- und Lehrer Ztg.“ Delegatom za morebitno zborovanje „Lehrerbundovo“ se izvoli tovariš g. Pukmeister, delegatom za „Zvezino“ prvo glavno zborovanje v Celje pa g. Čeh.

Nekateri stanovi imajo priliko o raznih godovnih in drugih dneh, da se shajajo zdaj pri tem, zdaj pri onem tovarišu v razveseljevanje. Kaj takega si mi učitelji niti misliti ne smemo, nikar, da bi se kaj podobnega zamoglo celo uresničiti pri nas. Zato pa imamo društvena zborovanja, ki nam nudijo poleg izobrazbe tudi razvedrila. V našem društvu najdemo pri svojih tovariših tolažila. Tu pozabljamo v tovariški ljubavi morečih skrbih in težav, katerih se ne manjka v našem poklicu.

Prav vesel smem trditi, da se goji ravno v našem društvu res pravo tovarištvo, česar ne najdemo v toliki meri pri drugih društvih drugod. Vstrajajmo i v bodoče v tej smeri! Bodimo predvsem složni, napram društvu marljivi, in dasiravno nas je malo, vendar nas ne sme poraziti še tako hud sovrag!

Na svidenje pri zopetnem zborovanju v četrtek, dne 8. prosinca 1903 v Konjicah!

Janko.

Književnost in umetnost.

Odgovor političnemu ocenjevalcu slovenskega ljudskošolskega atlanta, g. A. A., v „Ljubljanskem Zvonu“ št. 11 l. 1902. Naš stari znanec, g. A. A., se je čutil poklicanega, da tudi svojo pove o navedenem zemljepisnem atlantu in da duška čutilom užaljenega rodoljuba proti ozkosrčnemu partikularistu, ki je tudi morebiti nekoliko efijaltskega značaja („o tempora, o mores!“) in bržkone ovira združenje slovenskih dežel v upravno celoto. Ker pa dotična ocena ni vsem „Tovariševim“ čitateljem znana, sledi najprvo ponatisk ocene. Gosp. A. A. piše na str. 783 in 784 tole:

Haardtov zemljepisni atlas za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom. Priredil prof. Fr. Orožen II. izdanje s 14 zemljevidi . . . Dunaj. Založil Hölzel 1902. — Ne mislimo tega atlanta ocenjevati s strokovnega stališča, ker v to nismo poklicani, a nekaj drugega posebnega ima ta atlas na sebi, kar pa smo poklicani soditi in — obsoditi! In čudimo se — ali pa tudi ne! — da še nobeden slovenski časopis ni zapazil v tem atlasu, kar je sila zanimivo in čez vse mere karakteristično!

To je še malenkost, da je na naslovnem listu tiskano: za šole s slovenskim učnim jezikom. Zakaj ne: za slovenske ljudske šole? Saj v drugih ljudskih šolah itak ni slovenski jezik učni jezik nego v — slovenskih, t. j. namenjenih Slovincem! Toda to je nerodna stilizacija, ki se čisto pripeti ob „zeleni“ mizi . . .

Glavna zanimivost tega atlanta je ta, da sta med slovenskimi deželami, ali — če hočete, da se tudi mi izrazimo v birokratskem žargonu — med deželami s slovenskim

prebivalstvom posebej natisnjeni samo Kranjska in Primorska, a slovenska južna Štajerska ter slovenska južna Koroška sta nastisnjeni le površno pod skupnim imenom: „Avstr. planinske dežele!“ Ta atlas torej, namenjen slovenski mladini, govori na ves glas: Vi mladi Slovenci, vam je treba vedeti poleg skupnih avstroogrskih dežel bolj natančno le za Kranjsko in Primosko; južna Štajerska in južna Koroška spadata med „Alpenländer“ — in to nam je že nekoliko bolj „oddaljeno“; to je za nas „fremdes Gebiet!“ Slov. otroci ne smejo poznati slov. dežel, slov. zemlje v celoti, kajti to bi dišalo po narodni avtonomiji, če ne po — „panslavizmu“. Šalo na stran — ali mi mislimo, da mora vendar vsak Slovenec, ki si ta atlas natančneje ogleda, vprašati: Zakaj sta v tem, slovenskim otrokom namenjenem atlasu izpuščeni deželi Štajerska in Koroška? Vzrok te ureditve je političen . . . Divide et impera! . . . In tudi znanost mora pomagati, da se Slovenci ne bi preveč čutili kot celoten narod, pa naj prebivajo v kateribodi avstrijski pokrajini . . .

Etnografija je sicer tudi znanost in prav lahko bi bil v tem atlasu, namenjenem slovenski mladini, tudi zemljevid slovenskih pokrajin. Pa, če tudi tega ne pričakujemo od tako oficialnega izdanja, vendar bi morala biti v takem atlasu zemljevida Štajerske in Koroške, zato, da bi se razločneje videli slovenski deli dotičnih dveh dežel. Vprašali smo profesorja Rutarja, zakaj v atlasu ni Štajerske in Koroške, in on nam je rekel, da ni imel prof. Orožen nikakega pametnega razloga, izpuščati ti dve deželi. Utegnilo bi se nam ugovarjati, da kartografski zavod Hölzlov morebiti baš ni imel pripravljenih dotičnih dveh dežel v takem merilu — česar pa ne verjamemo! — potem pa bi moral gospod prof. Orožen reči: „Gospod Hölzel, jaz takega pomanjkljivega atlanta ne morem urediti za slovenske šole, ker bi se Slovenci, zlasti po južnem Štajerskem, pritoževali, da sem jih popolnoma prezrl in izdal — kar se niti z znanstvenega stališča ne da odobravati. In če izdaste Vi, g. Hölzel, tak atlas brez Štajerske in Koroške, moram reči, da ste jako nepraktičen trgovec, ker morate vedeti, da štajerski Slovenci Vašega atlanta ne bodo kupovali. Vi imate potem torej toliko in toliko sto naročnikov manj! . . .“

Kaj bi pač rekel danes Blaž Kozén, ki je dodal svojemu atlasu že pred četrto stoletja tudi posebno karto „Süd-slavenländer!“ In kako bi se čudil Orožnovemu atlasu „za šole s slovenskim učnim jezikom“ Peter Kozler, ki je bil že l. 1864. izdal svoj „zemljevid slovenskih dežel!“ Anno 1902 pa izdaje gospod profesor Orožen atlas za slovenske šole — brez Štajerske in Koroške! . . . O tempora, o mores! Znamenje časa!“ — A. A. —

Tako govori g. A. A., ki se je prav oblastno vsedel na sodni stol in izrekel jako uničujočo sodbo o omenjenem atlantu in o mojih namerah in težnjah. On je „poklican soditi in — obsoditi.“ Že naslovni list mu ne ugaja, kajti, čudi se, da pravim „ljudske šole s slovenskim učnim jezikom“ in ne „slovenske ljudske šole“. V pojasnilo mu bodi, da je ta atlas odobren od slav. ministrstva za bogočastje in nauk z navedenim besedilom in da je tudi gospoda A. A. porok, g. prof. S. Rutar, rabil to besedilo v prvem izdanju ljudskošolskega atlanta, katerega je on zasnoval. To je vzrok namišljeni „nerodni stilizaciji!“

Zakaj ni v tem atlantu posebnih, v večjem merilu risanih zemljevidov Štajerske in Koroške? Gosp. prof. Rutar naj Vas pouči, zakaj je v prvem izdanju izpustil ta dva zemljevida! Tega atlanta I. izdanje je namenjeno nižji stopnji ljudskih šol na Kranjskem in Primorskem, II. izdanje pa višji stopnji in višjim razredom ljudskih šol v omenjenih deželah. Vprašajte g. S. R., kak „pameten razlog“ je on imel, da ni spravil v majhni atlant omenjenih zemljevidov? Dajte se, kjer si bodi, poučiti, kakim pogojem ima ustreči ljudskošolski atlant in v kaki zvezi je tak atlant s politiko in znanostjo. „Divide et impera!“ pravite, jaz pa pravim „impara“, predno zopet sodite o reči, katere ne razumete! Nočem in tudi ne utegnem Vas o tem natančneje poučevati.

Jako nerad spravljam v ta odgovor g. S. R., ki je baje rekel, „da ni imel gosp. prof. Orožen pametnega razloga izpuščati ti dve deželi.“ Meni nasproti se je drugače izrazil,

ker mora ja sam vedeti, zakaj ni omenjenih zemljevidov v tem atlantu. Gotovo tudi on pozna organizacijo ljudskih šol na slovenskem Štajerskem in slovenskem Koroškem in ve, na katerih šolah v višjih razredih omenjenih dežel bi uvedli II. izdanje ljudskošolskega atlanta. Sicer pa lepa hvala za ogovor gosp. Hölzlu, katerega mi, g. A. A, v usta polagate. Ko bi tudi prej vedel za ta ogovor, ne bi se ga mogel poslužiti, ker se bi s tem ogovorom pred g. Hölzлом in razumnim svetom prav pošteno osmešil.

Kozén (Kozenn) in Kozler gotovo mirno počivata zaradi slovenskega ljudskošolskega atlanta. Kozén se ne bi nikakor vznemirjal, ker je izdal svoj atlant, v katerem so Südslavonländer, za srednje šole. Ta atlant ima nad 50 zemljevidov in zato tudi prostora za tak zemljevid.

Kozénovi atlanti za ljudske šole pa imajo malo zemljevidov in nobenega zemljevida slovenskih dežel, še manj pa „Südslavonländer“. Kozler pa gotovo še sanjal ni, da se bi njegov „Zemljevid Slovenske dežele“ kdaj uporabljal v šolske namene. Kozlerjev zemljevid je bil za tedanje dobo še precej dober, a za šolske namene že tedaj neraben. Sedanjemu stari kartografiji pa sploh ne ustreza.

Mogoče je, da je kdo n. pr. dober pesnik ali večak v drugih strokah, a na ljudskošolske zemljevide in atlante se pa toliko razume, kakor zajec na boben. Tudi anno 1902. še velja stari latinski pregovor: „Ne sutor ultra crepidam“, ali po Prešernu: „Le črevlje sodi naj kopitar“.

V Ljubljani, meseca novembra 1902.

Prof. Fr. Orožen.

Vestnik.

„Naprednjakom“ I., II. in III. Kaki prijatelji „svobodne misli“ in učiteljstva so klerikalci, nam je jasen dokaz „Slovenčeva“ „listnica“, v kateri odgovarja na znano „Poslano“ spoštovanemu in vse časti vrednemu nadučitelju iz Št. Ruperta, g. Aleksandru Lunačku. Objavljamo ta proizvod prijateljev „svobodne misli“ doslovno in sicer danes brez komentara. „Slovenec“ piše med drugim: „Mi Vašega „poslanega“ ne sprejmemo in sicer zato ne: 1. Ste Vi očitno „preintelligenten“, da bi se mogli sploh še kaj naučiti od klerikalcev. 2. Ste Vi mnogo premalo pomenljiva oseba, da bi se g. Mervec zaradi Vas spuščal v kako daljše pisanje. 3. Se nam zde od Vas naštetja očitavanja za vsakega količkaj izobraženega človeka že jasna in jih ni treba več razlagati. 4. Je g. Mervec, kot vidimo iz Vašega pisma, še preveč milo govoril o liberalcih.“

Goreča ljubezen. Kako goreče ljubijo kranjski klerikalci učiteljstvo, dokazuje najbolj to, da so največ obstruirali zato, da se učiteljstvu niso plače vsaj nekoliko izboljšale. „Napredni“ kolegi I., II., III. naj malo izračunajo, koliko stotakov so iztrgali klerikalci s svojo obstrukcijo slabo plačanim učiteljem izpred ust. Vsaka črka „Slovenčevih“ hinavskih člankov je plačana s stotakom. Ako se jim učitelji res tako smilimo, potem bi bili pa pustili pasirati zakon o izboljšanju plač namesto, da se sedaj toliko poganjajo zaradi malo pisanja, ki je posledica tistih „neznosnih“ razmer. He, vi pseudoprijatelji! Tam bi bila kaj izdala Vaša goreča ljubezen?!

Osobne vesti. Dež. šolski svet je imenoval za nadučitelje na sedanjih svojih mestih gg. Fr. Kutnarja v Žužemberku, Jakoba Slaparja na Brdu, Vinkota Berceta v Št. Janžu in Frana Škuklja v Tržiču. Gosp. Fran Puncuh v Vipavi je imenovan nadučiteljem v Vrhpolju. Definitivni sta postali gdč. Frančiška Martinčič v Vrbovem in gdč. Ana Tomc, ki pride iz Blok v Stopič. Na lastno prošnjo so premeščeni gdč. Terezija Bole iz Vrabč v Vrhpolje, gosp. Fran Reiniger iz Kočevja v Drago, in nadučitelj v Mošnjah

g. Ignacij Rozman v Veliki Podlog. Učitelj v Starem trgu pri Ložu g. Gašpar Gašparin je šel v pokoj. Šolskemu vodju v Črnomlju g. Fr. Šetini je bilo na podlagi inspekcijskega poročila izrečeno priznanje.

Vabilo k zborovanju učiteljskega društva za brežiški in sevniški okraj, ki se vrši dne 6. januarja 1903 ob 10. uri v šoli na Vidmu po sledečem sporedu: 1.) Zapisnik. 2.) Društvene zadeve. 3.) Poročilo o društvenem delovanju leta 1902. 4.) Poročilo blagajničarke o denarnem stanju društva za leto 1902. in pregled računa. 5.) Volitev novega odbora za prihodnjo triletno opravilno dobo. 6.) Predavanje. 7.) Želje in nasveti. Cenjeni društveniki se vljudno vabijo, da se zborovanja zanesljivo vdeležijo.

O d b o r.

„Glasbena Matica“ je priredila koncert, v katerem se je pel „Zlatorog“ in sicer z najboljšim vspehom.

Išče se suplent (suplentinja). Mesečna nagrada 70 K in prosta sobica. Kje? pove gospod ravnatelj Iv. Lapajne v Krškem.

Srebrno poroko je obhajal te dni pri sv. Trojici v Slovenskih goricah nadučitelj g. Josip Mavrič s svojo soprogo. Bog daj obema še čvrsto zlato poroko!

Umrl je 14. m. m. pri sv. Marku nižje Ptuja občesposstovani ter priljubljeni učitelj in domačin g. Matija Kolarič v 52. letu. Pogreba udeležil se je g. nadzornik Dreflak, mnogo tovarišev in tovarišic, ki so rajnemu zapeli prelepi žalostinki.

Pri učiteljski vdovi g. Mariji Kolarič pri Sv. Marku blizu Ptuja je več raznovrstnih knjig po prav nizki ceni na prodaj.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 2632.

Kranjsko.

Stalno sta popolniti:

- 1.) učno mesto na enorazrednici na Vrabčah;
- 2.) eno učno mesto na štirirazrednici v Vipavi.

Prošnje za eno teh mest so vlagati semkaj do dne 3. januarja 1903.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojini dne 3. decembra 1902.

Št. 2223.

Na meščanski šoli v Krškem razpisuje se s tem služba 4. učitelja za matemačno-tehnično strokovno skupino s postavnimi dohodki v definitivno nameščenje.

Pravilno opremljene prošnje za to službo naj se po predpisanim potu semkaj vlagajo do 15. decembra 1902.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem dne 26. novembra 1902.

Št. 2212.

Na enorazredni ljudski šoli v Svibnjem razpisuje se s tem voditeljsko in učno mesto s postavnimi dohodki v definitivno nameščenje.

Pravilno opremljene prošnje za to službo naj se po predpisanim potu vlagajo tu sem do 22. decembra t. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem dne 24. novembra 1902.

Z. 1943.

An der einklassigen Volksschule in Rob wird die Lehrer- und Leiterstelle mit den sistemisierten Bezügen zur definitiven Besetzung ausgeschrieben.

Gehörig instruierte Gesuche sind bis 20. Dezember 1902 im vorgeschriebenen Wege hierorts einzubringen.

K. k. Bezirksschulrat Gottschee am 29. November 1902.

Št. 1669.

Štajersko.

Na 4razredni deški ljudski šoli v Št. Jurju ob juž. žel. je mesto nadučitelja s pričetkom poletnega tečaja 1903 stalno popolniti. Plača II. krajevnega razreda.

Pravilno opremljene prošnje se imajo postavnim službenim potom vložiti do dne 25. grudnia 1902 pri krajnem šolskem svetu v Št. Jurju ob juž. žel.

Celje, dne 21. listopada 1902.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovarša“ v Ljubljani. Naročnino pa prejema g. Frančišek Črnogoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljate naj se pošiljajo franko. — Oznanila in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{2}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik Radivoj Koréne. — Last in založba „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“. Tiska „Narodna tiskarna“ v Ljubljani.